ЛУЦЬ ЗАЛИВАЙКО

Стихомъ написавъ
ИВАНЪ НАУМОВИЧЪ.



КОЛОМЫЯ 1912.
Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса.

ЛУЦЬ
ЗАЛИВАЙКО.



Стихомъ написавъ Иванъ Наумовичъ.

ОСЬМЫЙ НАКЛАДЪ.

КОЛОМЫЯ.
Черенками и накладомъ Мих. Бѣлоуса.
1912.



Якъ Луця Заливайка везли до кресту.

Подивѣтся добрî люди, якъ Луця крестили,
Якъ изъ церкви повертали, въ снѣгу
[загубили
Бо кумоньки якъ звычайно въ корчмище
[вступали
Не тверезî вже й поправдѣ на сани сѣдали.
Сани зъ Луцемъ заточились, баба въ рôвъ
[упала
Та поволеньки зô снѣгу себе добувала,
Бѣдный Лучка лежитъ въ снѣгу, кричитъ
[зъ цѣлой силы,
На морозѣ руки, ноги ему заграбѣли,
Личенько му посинѣло, трясе губоньками
Така перша его днина була съ піяками.



Якъ Луць першого дня свого житя уже упився.

Добула-жь го баба зъ снѣгу, везутъ вже
[до дому
А привезли даютъ перше Лучкови малому
Горѣлоньки, щобъ загрѣвся — ôтъ
[переполоху,
Та щобы ôнъ на крестины покушавъ ей
[троху.
Такъ по правдѣ въ першу днину першій
[разъ ôнъ впився.
И заснувъ собѣ на твердо ажь вытверизився
А тѣмчасомъ мамуненька пють изъ
[кумоньками
Кумоньки еще ся сходятъ изъ горѣлоньками;
А що кожда кумця щира, кожда промавляе,
За простирало горѣлку кожда наставляе.

Луць маленькій изъ пôдхмѣлья
Свого пробудився,
Тай и скоро взявъ кричати,
Якъ вытверезився.

Дають его до мамунѣ,
Якъ звычайно ссати,
А мамуня го не могутъ
На рукахъ держати:
Бо имъ въ очахъ свѣтъ темнѣе,
Руки упадають,
А кумоньки горѣлоньки
Еще доливаютъ.

Доливаютъ ôтъ урокôвъ,
Ôтъ очей плюгавыхъ,
И отъ вѣдьмôвъ, ôтъ богинѣ,
Ворогôвъ лукавыхъ.
Ой ссе Лучка, ссе зъ грудей
Молочко бѣленьке,
Съ молочкомъ иде горѣлка
Въ тѣло молоденьке.



Якъ Луць маленькій коли ему Настя наставляе булку и горѣлку за горѣлку рученятами хапае.

Росте Луць нашь небожатко, росте
[хорошенькій
Круглолицый сивоокій а що цѣкавенькій.
Цѣкавенькій, якъ не заразъ лучится дитина;
А дивѣтъ якій то розомъ маминого сына:
Прійшла до нихъ кума Настя, мудрая
[невѣста
Та принесла для Луцуня булочку изъ мѣста,
Въ руцѣ одной тая булка, а у другу взяла
Порційку мѣсткой горѣлки, ему наставляла
Що маленьке, що цѣкаве: Луць руковъ
[сягае
И порційку съ горѣлкою въ ротыкъ
[притягае.



Самѝ пьете, а менѣ не даете.

Що за розумъ! Що за розумъ Настя
[похвалила
И порціи половину ему прихилила,
Що за розумъ Що за розумъ! Луця
[величали,
Що цѣкавой такъ дитинки еще не видали.
И росте собѣ Луцуньо, росте нѣуроку —
А дивѣтъ якій хорошій вже на 3-тômъ року:
Коли тато съ мамунею снѣданечко пили,
А Луцеви за чимъ скорше еще не наляли,
Луць впômнувся, повѣдае: то вы сами пьете?
А менѣ вы трету порцію чому не даете?



Якъ Луць въ семômъ року пье уже цѣлу пôвкватырку
и не скривится.

А дивѣтъ! якій нашъ Лучка за сѣмъ лѣтъ
[зôбрався,
Якъ посполу съ татомъ съ мамовъ въ
[корчмѣ забавлявся,
А арендарь поглядае: тфу тфу; на пса вроки;
То дитина, що тамъ розумъ файсъ нѣуроки;
А татуньо и мамуня гласкаютъ дитину;
Коли пьемо мы обое, й ты напійся сыну.
Бо натое ту горѣлку паны накурили,
Щобы жиды шинковали, а мужики пили.
Пили нашû таты дѣдѣ, и мы будемъ пити,
А по насъ кобъ здоровû будутъ пити дѣти.



Якъ Луць парубочить.

Теперки придивѣтся: Луць вже парубочитъ
Никто такъ не затанцюе, никто такъ не
[скочитъ
Никто такъ не заговоритъ до кождои дѣвки,
И никто не годенъ тôлько выпити горѣлки.
Всѣ на Лучка споглядаютъ, Лучка першій
[всюди
Где лишь бôйка суперечка справы и суды.
Лучка въ корчмѣ ось заклався съ другими
[на збытки.
Що пôлкварты на разъ лыкне чистой
[оковитки.
Выпивъ правда, выгравъ закладъ, але що
[то зъ того
Коли Лучка лишь то знае, а бôльше ничого.



Якъ Луць напиває па жѣночій грунтъ въ корчмѣ.

Такъ то Лучка парубочитъ що лишь пье
[гуляе
И до тои оковитки мѣры вже не знае.
Порадились тато мама, щобы съ нимъ робити
Та порадили ихъ люди: треба го женити.
Оженився вже нашь Лучка взявъ три
[морги поля
Дѣвку бѣдну силували, гôрка еи доля:
А дивѣтъ, якъ Лучка въ корчмѣ на грунтъ
[напивае.
Жѣнка дома бѣдна плаче, ôнъ собѣ спѣвае,
А Мехель лишь усмѣхаесь, та собѣ мѣркуе:
Буде моихъ три помѣркôвъ Луцеви боргуе.



Коли и якъ Луць повертае изъ корчмы до дому.

Лучка въ корчмѣ не лишь днюе, але и ночуе,
А якъ сонце уже сходитъ до дому мандруе
Заганяе небожище качки по дорозѣ,
Та клиие, що зъ нимъ непила, жѣночцѣ
[небозѣ.
Иде Лучка заточився, то въ болото хляпне.
То за шапковъ шукаючи за болото хапне
Идутъ люди, та смѣются и малiи дѣти,
Ôнъ на жѣнку ôтказуе, що ю буде бити.
Ой чуе она небога, що иде спѣвае,
Та гôркими ċлезоньками себе залывае.



Якъ Лучка бье жѣнку за то що страва була пересолена.

Прійшовъ Лучка вже до дому, та лишень [приспався,
Давай жѣнко менѣ ѣсти, съ букомъ къ [ней нагнався.
Жѣнка дома съ дѣточками ничого не ѣла.
А тяжкому ворогови стравы наварила.
Сѣвъ-же Лучка, лишь покушав се не [доварене,
Се не добре, не солене, та не замащене.
Ой нещастна еи доля! букомъ вже смаруе,
Вже волосье вырывае, на земли мордуе
Плачутъ дѣти, утѣкаютъ, бѣднŷ небожата,
Щобы имъ ще не попасти въ руки свого тата.



Якъ Луць въ церквѣ дрѣмає, коли люди молятся.

Дôзнали ся нашь панъ-отецъ, що Луць
[такъ воюе
Кличутъ Луця, а Луць каже що вже послюбуе
Иде Луць въ недѣлю въ церковь, та сѣвъ
[задрѣмався,
Бо ôнъ зъ давна въ набоженствѣ вже
[не любовався
Коли люди ся молили, Луцеви ся снило;
Що у корчму много людей вже понасходило,
Що тамъ якась була справа и справу судили
И горѣлку-оковиту на злагоду пили.
Проснувшися Луць у корчмѣ такъ и
[нагадався,
Щобы вже не шлюбовати, и не сповѣдався.



Якъ Луць шлюбуе на вѣки ôтъ горѣлки.

Кличутъ го панъ-отецъ снова: Луцю бôй
[ся Бога.
То до пекла та погана веде тя дорога.
Погубишь ты свою душу и жѣнку и дѣти,
Треба буде въ огни вѣчнôмъ за тое кипѣти.
Ударився Лучка въ груди: панъ-отче, ей Богу
Пошлюбую, и вже вступлю на иншу дорогу:
Пошлюбую у недѣлю вже ôтъ сей публѣки,
Вже не буду я ей пити, не буду во вѣки.
А дивѣтъ якъ Луць у церквѣ по правдѣ
[шлюбуе,
Кладе руку въ слово боже, крестъ святый
[цѣлюе.

И не пье вже Лучка мѣсяць,
Два три и чотыре.
Зажурилися у корчмѣ
Всѣ жиды-невѣры.

Мехель съ Суровъ повѣдають:
А що съ сего буде,
Якъ за Луцемъ Заливайкомъ
Пôдутъ другî люди!

Якъ-бы всѣ такъ шлюбовали,
Що будемъ робити?
Чи будутъ вже нашî дѣти
Въ саитахъ ходити.

Ставъ-же Мехель съ своевъ Суровъ
Укладати раду,
Щобъ на тое шлюбованье
Звести якусь зраду.

И думали, и думали,
И передумали,
И таку вамъ мудру раду
Та на Лучка склали.



Якъ Луць горѣлку не пье, но ѣсть, и грѣху не мае.

Прійшовъ Лучка разъ до корчмы довгъ
[свôй заплатити.
На ти Мехель твои гроши! вже не буду пити.
— Ахъ нѣвроки, каже Мехель гроши то
[дурниця,
Що вы Луцю шлюбовали, гей якій пяниця?
Шлюбовавъ я и ей Богу, вже не наливайте
— »Нѣуроку, каже мехель, просимо сѣдайте,
И на тое есть свôй розумъ що вы
шлюбовали,
Щобъ не пити, але ѣсти вамъ не збороняли»
Отъ есть въ мене тутъ мищинка, маете
[и ложку,
Я налю вамъ на здоровлье, попоѣжте трошку



Що робять псы тверезіи, пьяному Луцеви.

Якъ нальявъ му Мехель чистой оковиты
[въ миску
Такъ запахла, Луць послухавъ вже и
[ложка въ пыску.
Одна, друга. А се добре! Каже Луць до жида,
Я не впюся, лишь уѣмся, и не буде всыда,
Що я клавъ на слово Боже руку, и
[заклинався,
Щобъ не пити; а вотъ ѣсти я не зарѣкався!
Иде Лучка зъ корчмы пяный, та впавъ
[якъ звычайно. —
Прійшли псы и поробили ему щось не файно,
Сцмокнувъ Луць и засолена страва му ся
[снила,
Облизався, наклявъ жѣнцѣ що пересолила.

Такъ нашь Лучка по тôмъ шлюбѣ
Ще гôрше воюе.
А арендаръ, жидокъ Лехель,
Все ему боргуе.

Ажь коли разъ Лучка хоче
Дальше борговати,
Мехель суне зъ своевъ Суровъ
До Лучковой хаты.

Оглядаютъ городъ поле,
И тую хатину:
Ой не дамъ ти Лучка бôльше
Ще лише квартину.

А та хата и съ тымъ грунтомъ
Уже моя буде,
Ты въ комѣрне забирайся,
Межи чужŷ люди.

Ой Мехлю, ой Мехлюню,
Ты моя потѣхо,
А где-жь я вже примѣщуся
Пôдъ чужую стрѣху?



Якъ хату муруе Мехель на Лучковôмъ грунтѣ, и якъ Луцъ за двѣ шестки и двѣ порціи горѣлки Мехлеви робитъ.

Иде Лучка ще до корчмы, Мехель не жартуе
А на хату и на грунтъ ся интабулюе,
Пôоравъ вже Мехель поле, нема що казати,
Ба вже Луця выганяе зъ власной его хаты.
Луць впросився у комѣрне, а Мехель муруе
На тôмъ мѣстци нову хату, а Лучка горюе
За двѣ шестки и двѣ порціи робитъ цѣлу
[днину,
Та камѣнье на муръ зноситъ, або мѣситъ
[глину.
А панъ Мехель куритъ люльку та лишь
[дымъ пускае,
Та и Лучку до роботы букомъ наганяе.



Яка Луцева робота.

Ой на те зôйшовъ нашъ Лучка, не мавъ
[зъ чого жити,
Ставъ ôнъ тогды вже думати, що ему робити
Каятися уже пôзно, вже нема ôтъ чого,
Бо жиды вже все забрали до рубця одного.
Жити треба, иде Лучка хлѣба заробити.
Та наймився на насѣнье жито молотити.
Отъ дивѣтся, добрî люди на тоту роботу,
Цѣпъ стоитъ тамъ, але бити не мае охоту,
Луць привикъ лишь щобы жѣнка на него
[робила
Ôнъ готове лишень ѣсти, що она зварила,
А въ комôрнôмъ бѣдна жѣнка зъ голоду
[вмлѣвае
Бо зôслабла не заробитъ, вже такой вмирае.



Якъ Луць надъ померпою жѣнкою по невчасѣ кается.

Якъ умерла та не було на чôмъ положити
Бо не було лавы въ хатѣ ани чимъ
[прикрити,
Дѣти зъ голоду попухли, голî небожата —
Ой такого они мали рôдненького тата!
Подивився Луць на дѣти. тай заплакавъ
[щиро;
Ой всего того причина ты Мехле невѣро!
Кобъ не корчма не горѣлка, булабы прожила
Булабы собѣ газдыня, моя жѣнка мила!
А ты, Мехле, ты невѣро, забивъ жѣнку дѣти
Бодай тобѣ безголовье бѣдный ты мôй свѣте



Якъ Луця выгнали зъ комôрного а ôнъ пôйшовъ съ торбами.

Поховали жѣнку Луця, мученицю бѣдну,
Заспѣвали вѣчну память, пѣсонку послѣдну
Забралися на сосѣды бѣднû сиротята,
А на матернôмъ ихъ грунтѣ блищитъ
[Мехля хата!
Тамъ имъ вже не приступити. Ба вже
[выганяютъ
Изъ комôрного и Луця, другому наймаютъ.
Взявъ вже Луць нашъ шити горбу, та у
[свѣтъ пустився,
Якъ крейцарôвъ надавали ще и за тû впився
Инодѣ лишъ въ село прійде за дѣти пытае,
Та якій тамъ кусникъ хлѣпця зъ торбы
]добувае.



Якъ Луць повертаючи изъ храму въ гноѣвцѣ утопився.

Ой пôйшовъ Луць на Михайла на село
[сусѣдне,
А тамъ люди храмъ справляли, и богачъ
[и бѣдный,
Кождый пье тогды горѣлку и дѣдôвъ пріймае
И Лучка собѣ где лишь прійде, добре потягае.
Тягнувъ, тягнувъ, тай пôдъ вечеръ до
[дѣтей пустився,
Тай въ селѣ вже до гноѣвки бѣдный
[заточився,
Тай лежитъ никто не знае, ажь на другу
[днину,
Вытягаютъ вже мертвого Луця-дѣдовину.
Попоровъ ще у трупарни докторъ
[грѣшне тѣло,
Тай погребли въ околотѣ у сыру могилу.



Якій Маетокъ лишивъ Луць своимъ дѣтємъ.

А дивѣтъ ще добрî люди, бо вже конецъ
[стиха,
А по правдѣ ще не конецъ всего того лиха,
Подивѣтся, що лишивъ Луць своимъ
[дѣтямъ рôднымъ.
Ни молитвы, ни науки, ани грунту бѣднымъ.
Полишивъ имъ кулю и торбу. Ой таке бувае,
Кто за молоду до корчмы ходитъ и гуляе;
Та кто жѣнки не шануе, а жидôвъ лишь
[любитъ,
Той конечно свôй маетокъ и свôй рôдъ
[погубитъ
Стережѣтся добрî люди та не забувайте,
И за Луця и за Мехля все собѣ згадайте!

Придивилися вы дѣтоньки сердечнî, по тыхъ образочкакъ, яке було житье Луця Заливайка ôтъ его крещенія ажь до смерти, богато такихъ Луцѣвъ есть межи нашимъ русскимъ народомъ, и горѣлка и піянство точитъ нашъ край такъ, якъ той хробакъ точитъ здорове дерево, доки его не сточитъ.

Пôзнали вы, любятка, якій то великій грѣхъ, коли чоловѣкъ сотвореный, якъ знаете изъ катехизма, на образъ и подобіе Божое, ôтречеся Бога, Сотворителя своего. а ôтдасть розумъ свôй и душу свою на погибель, а тѣло свое на посмѣховиско нехрестôвъ, а маетокъ свôй, земленьку свою прадѣдную въ чужî руки.

Богато дѣточокъ такихъ есть, що не идутъ съ вами до школы, а сидятъ дома и пустуютъ, або учатся всякихъ грѣхôвъ уже зъ маленьку, бо имъ Господь Богъ не давъ такихъ розумныхъ и тверезыхъ родичей, якъ вашî, а за то, що ихъ родичî любятъ ходити до корчмы, и напиватися, за то дѣточки ихъ бѣднî терплятъ голодъ, немаютъ ни доброи сорочки ни опончины, ни чобôтокъ, не знаютъ бѣденьки, що то слово боже, що то письмо, незнаютъ ни молитвы, ни заповѣдей божихъ, бо що день

они чуютъ сварку, клятьбу, ба видятъ и бійку въ дома, скоро горѣлка начне воювати.

Слезы мене заливаютъ, дѣточки мои сердечнѝ, якъ я ѣду коли селомъ, а бачу хаты не пошитѝ, плоты порозриванѝ, будынки поваленѝ, по огородахъ буряны, людей въ лахманахъ, дѣти голоднѝ, обдертѝ, босѝ! А по тыхъ селахъ въ корчмахъ сидятъ арендарѣ, що уже скупили людскихъ грунтôвъ богата, коло ихъ корчемъ велике гумно, стырты и стоги и обороги, а газды имъ воду носятъ, въ грубѣ палятъ и корчму замѣтаютъ. Чи видали вы коли, дѣточки паука, якъ ôнъ собѣ снуе паутину: звычайно въ такôмъ мѣстци, куда мушки або пчôлки лѣтаютъ. Отъ у пасѣцѣ ôтъ острôжка до улія ôнъ собѣ заснуе свою сѣтку, и засяде самъ въ своей дѣрочцѣ и дивится, якъ тая пчôлка зъ поля летитъ съ медомъ або обнôжемъ, якъ она упадае въ тую сѣтку и замотаеся, и чôмъ дужше хоче добутися съ паутиня, еще гôрше замотаеся и уже не годна розмотатися, звязана всѣми ногами, видитъ, що тутъ буде уже еи и погибель. А паукъ котюга въ своей дѣрочцѣ дивится и тѣшится, що ею уже зловивъ, и выбѣгае, и приходитъ до ней и еще лучше ей вяже нôжки, щобы ани рушитися не могла. Тог-

да зубами своими перегрызае ей тѣло, и ссе зъ ней всѣ соки, доки не высссе всего, и зъ тои любои роботницѣ-пчолки, не лишится лишъ суха шкôра. Тотî пчôлки дѣточки мои сердечнî, то нашъ любый, побожный, працевитый русскій народъ, а тотъ паукъ то арендаръ. Чоловѣкъ молится Богу, працюе, тяжко зарабляе на тотъ хлѣбецъ насушный, щобы выживити себе, родиноньку свою, щобѣ було чѣмъ огорнутися, и обутися, и отопитися, осолити и омастити, и подотокъ и всяки тягари заспокоити, и треба добре крутити головою, щобы жити безъ долгу и еще щобы спрятати що ôтъ якого припадку, ôтъ лихои годины, а тутъ и сосѣды и пріятелѣ тебе заведутъ въ сѣть, до корчмы, и ты закушаешь горѣлки, а що у тебе щире сердце, то ты губишь твою мѣру, а съ тымъ пьешъ, бо сей тобѣ братъ, и съ тымъ, бо сей тобѣ сватъ, и съ тымъ, бо сей сусѣдъ; и чарочка по чарочцѣ, та ты уже и пяный. А арендаръ посмѣхаеся, лишъ поморгуе до своей Суры, що ты уже мотаешся въ его сѣти. Та такимъ дѣломъ зъ той щирости нашого народа паношатся арендарѣ, а народъ бѣднѣе. Бѣднѣе, бѣднѣе, а богато есть такихъ селъ уже нынѣ, що уже бôльше якъ половину люд-

скихъ грунтôвъ посѣли жиды, а все еще купуютъ и роблятъ собѣ ланы, а газды идутъ до нихъ служити за фѣрманôвъ, гуменныхъ и простыхъ фѣрманôвъ.

Вы, дѣточки сердечнî, ростете, якъ росте тая молоденька садовинка у садочку. Ростете и крѣпитеся, и будутъ зъ васъ колись люди, буде зъ васъ колись громада, такъ якъ зъ тои молоденькои садовинки, коли коло ней кто щиро ходитъ, буде колись великій красный садъ, що въ осени любо прійти до него и поглянути на тіи краснî вонющî и смаковитî его овощи. Ростѣтъ же дѣточки любî на потѣху вашимъ родичамъ, имъ и собѣ на славу, на радôсть русской матери нашой святой Руси! Ростѣтъ, но не такъ якъ рôсъ Луць Заливайко съ горѣлкою, но вы ростôтъ съ наукою, съ словомъ Божимъ, въ трудѣ и въ роботѣ всякой, въ послушенствѣ родичамъ вашимъ, въ вѣрѣ и молитвѣ. Въ тôмъ най буде ваша слава що вы знаете красненько молитвы; заповѣди Божî и церковнî, що вы въ церквѣ станете въ крилосѣ и заспѣваете и перечитаете Апостолъ, и запамятаете собѣ цѣле евангеліе и всю науку вашого духовного отця, и розкажете ю въ дома тымъ, що не могли ити до церкви. Въ тôмъ най буде слава

ваша, що кождый васъ буде любити яко гречныхъ, хорошихъ людей, що кождому отдасьте честь, кому належится честь, послухъ, кому послухъ. Въ тôмъ най буде слава ваша, що вы коли посходитеся чи на повторительну науку, чи на вечерницѣ повеличаетеся передъ господиномъ учителемъ и священникомъ, тôлько то уже книжокъ перечитали, богато вы изъ нихъ научилися. О то слава ваша, о то потѣха вамъ самымъ, родичамъ вашимъ, учителеви вашому, душпастыреви вашому! Бо вы видѣли дѣточки, що то за слава такихъ темныхъ родичѣвъ Луця, що тѣшилися, що ôнъ маючи ôсьмъ лѣтъ, уже вразъ зъ ними выпивъ чарку горѣлки: вы выдѣли яка то слава Луцева була, що ôнъ закладався, що выпье однôмъ душкомъ пôвъ кварты горѣлки, но и выдѣли вы, далеко ôнъ зайшовъ съ такою своею славою!

Здоровье его пропало, робити не здужавъ и не мавъ охоты, стративъ все, осиротѣвъ дѣти свои и лишивъ имъ маетокъ: палицю и торбу. Еще вы не бували далеко въ свѣтѣ, не выдали вы дѣточки нашихъ народôвъ. Всюди межи народами суть всяки обрядки, всюда люди и радуются и плачутъ, коли прійде часъ чи до радости, чи до плачу. Уродится дитинка,

родичамъ радôсть, но инакша, есть чиста радôсть, а инакша тая, що походитъ ôтъ горѣлки. Есть весѣлье, то радôсть и тымъ, що побираются, и родичамъ и своякамъ ихъ, но и тая радôсть, може обôйтися безъ горѣлки. Есть смутокъ, бо отецъ або мати, або чоловѣкъ, або жѣнка, або братъ, або сестра, або дитинка ôтдала духа, жаль всѣмъ, що съ небôщикомъ або съ небôшкою жили, та посходилися ôтнести мертвое тѣло до гробу, та и плачутъ, та и потѣшаются. И тутъ не треба горѣлки и тутъ може все обôйтися по тверезому.

А дивѣтъ жиды! у нихъ дѣти родятся. Зôйдеся родина, зъѣдятъ медѣвничокъ, гороху або фасолѣ, запютъ якъ есть медомъ, або виномъ, побалакаюъ и росходятся. Богачъ жидъ бере на весѣлье фляшочку горѣлки зо двѣ зо три фляшцѣ вина. При тôмъ спекутъ медôвникъ, напекутъ колачôвъ, зварять троха мяса, потанцюютъ, поспѣваютъ и уже по всему, и уже розходятся. Найбôльшiй богачъ жидъ не стратитъ на весѣлье бôльше якъ десятку. Ôнъ мае розумъ, и ôнъ знае, що лучше дати дѣтемъ вѣно, абы нимъ доряблялися, якъ пустити грôшъ марно безъ слѣду. Такъ бачите, и у насъ люди ученî также обрядки всякiи ôтбуваютъ безъ пiятики,

лишъ прiятно красною забавою. Есть у насъ храмъ, у вашого отца духовного суть гостѣ, но чи тамъ есть пiянство? Хорони Боже! тамъ зъѣдятъ обѣдъ выпютъ, кто хоче по шкляночцѣ пива, меду або вина и на тôмъ конецъ. За то дуже красно забавляются пѣснями, музыкою, красными танцями и всякими играми. Одинъ день забавы, на другiй день всѣ уже розъѣзджуются. Въ дворѣ весѣлье, зъѣздятся паны; та чи тамъ есть може пiянство? Хорони Боже. Также, зъѣдятъ обѣдъ красно прилично, выпьютъ по чарочцѣ вина, а кто хоче и двѣ, но кождый тверезый, кождый красно забавляеся, а по забавѣ еще тои самои ночи або рано розъѣздятся. Нѣмцѣ нашŷ колонисты, и въ Нѣмеччинѣ, коли спрошуютъ гостей до себе, варятъ и пекутъ смачнŷ стравы, а горѣлки и напиткôвъ иншихъ въ мѣрѣ уживаютъ. А у насъ? Ажъ встыдно, дѣточки мои любезнŷ, и згадоти якъ то у насъ дѣеся, Не всюда, правда, не всюда, бо суть и у насъ громады, де пiянство уже выкоринилося, но богато есть еще сторôнъ, где горѣлка забивае душу и тѣло. Найгôрше пiянство есть въ Надвôрнянщинѣ и на Буковинѣ. Видѣли вы дѣточки коли пяного чоловѣка въ котрôмъ селѣ або мѣстѣ? Однŷ зъ васъ

видятъ ихъ що день где піянство есть велике, другй̂ мало коли видятъ, где люди уже прійшли до розуму. Коли видите такого чоловѣка, не смѣйтеся зъ него, а борше пожалуйте его, що ôнъ такій темный тякій нещастливый, що его зъ маленьку заправили до піянства, або що ôнъ самъ пôзднôйше розпився. Якъ зъ Луця вы не конечно смѣетеся, а милосердитеся надъ его нещастною долею, що ôнъ погубивъ и себе и родину свою.

Въ тыхъ то парохіяхъ, где я бувъ, були также и дуже честнй̂, дуже тверезй̂ люди, но були и піяки. За одного вамъ еще роскажу. Въ селѣ Ляшкахъ коло Глинянъ бувъ одинъ чоловѣкъ звався Федько Сасъ. Уже небôщикъ, такъ могу о немъ писати. Бувъ то чоловѣкъ розумный, ôнъ знавъ и въ церквѣ спѣвати, и до всякои роботы ему не було рôвного. Но на нещастье учепилося его піянство. Пропивъ все що мавъ красне господарство, пропивъ худобу, где-яки посудки були въ хатѣ и въ будынкахъ, все пропивъ. Дѣти, котрй̂ старшй̂, порозходилися по службахъ, съ молодшими тяжко бѣдовала его друга жѣнка. Не разъ я его кликавъ, и представлявъ ему и просивъ его, щобы покинувъ піянство, но ничого я съ нимъ неудѣявъ.

Выѣхавъ я уже зъ Ляшокъ; по мнѣ наставъ священникъ Викторъ Нероновичь, съ которымъ я живъ въ щирой пріязни. Коли ôнъ разъ до мене до Коростна приѣхавъ, я его пытаю:

— А що тамъ чувати въ Ляшкахъ? Чи Федько однако пье?

О нѣ, повѣдае отецъ Викторъ, Федько цѣлкомъ послюбовавъ ôтъ горѣлки.

— А се яке чудо?

— По правдѣ чудо. Одного разу, буде тому уже зъ мѣсяць, прибѣгае до мене его жѣнка съ плачемъ! Ой отче добродѣю, змилуйтеся, ходѣтъ до мого чоловѣка, бо его духъ святый при насъ, нечистый опановавъ.

— Якто?

— А такъ, що ему показуеся то на печи, то въ углу, и тягне его до корчмы.

— Якъ его тягне?

— Такъ, що зъ постелѣ гейбы го щось тягнуло, и тягне го до дверей, и не годенъ его ôтягнути, ажъ ему дамъ дитину въ руки то уже тогды его попускае.

— Иду, повѣдае отецъ Викторъ, до его хаты и виджу Федька цѣлкомъ змѣненого. Очи ему запали въ голову, почорнѣвъ, на цѣлôмъ тѣлѣ трясеся. Що поглянe на пêчь, то гейбы когось видѣвъ, и ме-

нѣ показуе: а дивѣтъ отче, якій сидитъ, якъ вамъ выкривлюеся? Якъ на мене моргае, щобы я ишовъ до корчмы, що тамъ дуже весела компанія! И бачу, по правдѣ его щось якбы тягнуло, виджу якъ жѣнка ему дае дитину въ руки, якъ ôнъ ôтъ тои дитинки, якъ ôтъ невинного ангелика уступае нечистый духъ.

— Взявъ я Федька съ собою, повѣдае о. Викторъ, завѣвъ, до дому, стаю ему говорити о милосердію Божôмъ, щобы покаявся и ôтрекся горѣлки?

— Хочу, хочу, повѣдае Федько бо виджу, що горѣлка мене до пекла тягне подивѣтся отче духовный ôнъ менѣ говоритъ: не слухай. шепче менѣ до уха; не слухай, иди забавляйся:

— Взявъ я Федька до церкви, и перечитавъ надъ нимъ молитвы изъ требника. Федько съ щиримъ сердцемъ слухавъ тыхъ молитвъ, ôттакъ высповѣдався, и въ недѣлю послюбовавъ на вѣки ôтъ горѣлки. Уже ôтъ тогды ничо ему не привиджувало ся, ôнъ ставъ иншимъ чоловѣкомъ, ставъ працювати и робити.

Сердечно я утѣшився, що той чоловѣкъ покаявся, исправивъ свое житье, но же піянство дуже знѣвечило его здоровье, не довго уже живъ, то лишъ добре зро-

бивъ, що ще не одно лихо исправивъ, душу свою очистивъ, и другихъ заохотивъ до тверезости.

Чи то по правдѣ злый духъ ему показовався, ему говоривъ, его тягнувъ, чи то ему такъ привиджувалося, кто то може знати, то лишъ певно есть, що злый духъ противникъ божій не мае бôльшои утѣхи, якъ коли видитъ чоловѣка идущого до корчмы, бо тамъ его царство, где темнота и розпуста, где всяки грѣхи творятся где бувае змова до злодѣйства и до всего злого. Вы дѣточки сердечнî зъ маленьку учѣтся, якъ вамъ цѣле житье ваше треба жити въ тверезости, щобысьте жили якъ розумнî и честнî люди на свѣтѣ божомъ, не въ темнôмъ царствѣ, злого духа.

И. Н.



ДОДАТОКЪ

ГРИЦЬ ШПАЧОКЪ.

Не знатоньки, люди добрі̂, чи тыми часами есть еще, на свѣтѣ где такій наймитъ, якій бувъ Грицъ Шпачокъ, Бо то и було кому робити, бо сила була нѣуроку, и охота була до роботы, и въ роботѣ ôнъ нѣколи не перебиравъ и що въ руки взявъ, то и зробвъ. Ôтъ досьвѣта до ночи Гриць собѣ все найшовъ роботу, и николи на него не треба було голюкати, нѣ наганяти его, нѣ стояти надъ нимъ. Где уже Гриць бувъ, тамъ робота ишла належито, бо не лишень що самъ не полѣновався, а еще и другихъ робôтникôвъ наказовавъ, и имъ приговорювавъ, щобы щиро робили. А що за веселу натуру мавъ, що бувало що скаже, що заспѣвае, то лишъ дивитися на него, и слухай его, и смѣйся хотьбы и цѣлый день и не наскучится. То его газда мавъ зъ него велику утѣху, и цѣле газдôвство ишло ему, якъ той казавъ, якъ зъ воды.

Прійшлося, выслуживъ Гриць рôкъ, кличе его газда, повѣдае: Грицю! щожъ тобѣ дати за рôкъ, що ты менѣ служивъ?

— Е, повѣдае Гриць, то дурниця, що дати, найно я еще рôкъ послужу, та будемъ ôттакъ говорити за платню. Послуживъ Гриць зновъ рôкъ, кличе его газда: Грицю, ну годися за платню, щобы я знавъ, що тобѣ дати. Най-но каже Гриць, до трохъ лѣтъ, ôттакъ порахуемося. Газда радъ, що такого робôтника мае, а еще що и за гроши не натискае, каже: добре Грицю, служи еще рôкъ. Выслуживъ Гриць и третій рôкъ, кличе его газда:

— Грицю, ну що тобѣ заплатити?

— По рублеви, каже Гриць, за рôкъ, то за три роки: три рублѣ.

Гей подумавъ собѣ газда, отсе не лиш що добрый наймитъ и щирый, а еще и дешевый. Що то рубель на цѣлый рôкъ!

— Ну, добре Грицю, каже ему, на тобѣ три рублѣ и служи дальше.

— Нѣ, каже Гриць уже собѣ глядѣтъ иншого, бо я иду,

— А я тобѣ дамъ, каже газда, по два рублѣ на рôкъ,

— Нѣ, таки не буду.

— Дамъ тобѣ по десять рублѣвъ, а будь и бôльше дамъ.

— Нѣ, не буду та, не буду.

Взявъ Гриць свои три рублѣ, упавъ до нôгъ, газдѣ и газдинѣ, поцѣловавъ въ

руку, подяковавъ за службу, та иде въ свѣтъ, та веселый, та выспѣвуе собѣ. А иде лѣсомъ, а въ лѣсѣ весело пташки спѣваютъ, а Гриць поглянувъ на одну пташку, та каже: Кобы то такъ я знавъ спѣвати якъ ты, такимъ голосочкомъ чистымъ, або кобы менѣ скрипку где дôстати, то я бы собѣ такъ весело заспѣвавъ и загравъ! Ажъ тутъ дивится, а стежкою лѣсомъ иде якійсь, маленькій чоловѣчокъ, такій дуже маленькій, а старенькій, сивенькій.

— Дай Боже добрый день! заговоривъ до него.

— Дай Боже здоровье, ôтповѣвъ той чоловѣчокъ. А ты, каже, що за одинъ?

— Гриць Шпачокъ, я собѣ наймитъ, выслуживъ три роки, забравъ платню въ чересъ, та спѣваю, та иду въ свѣтъ,

— Ой, каже той чоловѣчокъ, коли ты маешъ платню твою въ чересѣ за три роки, поратуй мене, бо я, бачишъ, дуже бѣдный и слабый и малый и заробити не могу, а есть у мене дрôбнй дѣти, та не ѣли нынѣ еще хлѣба.

Гриць змилосердився, сягнувъ въ чересъ, вытягнувъ всѣ три рублѣ, тай давъ ему, а самъ поспѣвуючи и пôдскакуючи, пôшовъ дальше.

— Ôй кличе за нимъ той чоловѣчокъ, табо ты всего менѣ не давай, лиши и собѣ трохи.

— Ничого, ничого, повѣдае Грицьь, я Богу дяковати здоровъ, та знаю заробити.

— Ну, коли такъ, каже той чоловѣчокъ то скажи менѣ, щобы ты радъ мати, а будешъ мати,

— Щобы я радъ мати? Отъ що! перше рушницю таку, щобы николи не хибла; друге скрипку таку, щобы якъ заграю, всѣ танцювали, а трете, щобы менѣ кождый то зробивъ; що я буду его просити.

— Ну, коли такъ, каже той чоловѣчокъ, то я тобѣ того дамъ — тай сягнувъ пôдъ полу, тай добувъ зъ пôдъ полы рушницю и скрипку, та каже: Се я тобѣ даю, а и трете тобѣ буде, що хочешъ, щобы кождый то зробивъ, о що его будешъ просити.

Взявъ Грицьь рушницю и скрипку, иде. Ажъ ту иде жидокъ та каже: а откій ты? а куда идешъ? а що ты маешъ? Грицьь сказавъ ему все по правдѣ. Герсти каже, жидокъ, продай менѣ тую скрипку и тую рушницю!

— А тобѣ жиде на шо?

— Якто на що? На гандель.

— Почкай каже Гриць, напередъ треба спробувати, чи по правдѣ така рушниця, що николи не хибне?

— Ну ну, каже жидъ, попрубуй, а я тобѣ добре заплачу.

На деревѣ сидѣла птиця, Гриць лишъ приложивъ рушницю, пукнувъ, тай птичка упала на терньє.

— На тобѣ гроши, каже жидокъ, на тобѣ десять, на тобѣ двайцятъ рублѣвъ, на тобѣ...

— Почкай, каже Гриць, я еще не знаю, чи птичка на смертъ застрѣлена? А ну иди, та принеси.

Жидъ лѣзе межи терньє, хоть его коле; и жупанъ роздеръ, лѣзе за птичкою, гадае собѣ: а ґітъ ґешефтъ. Якъ уже далеко въ густе терньє залѣзъ, а Гриць тогды добувъ скрипку, та каже:

— А що жидку? не жива птичка?

— Бôгме не жива, каже жидъ, на тобѣ трійцятъ рублѣвъ.

— Почкай, каже Гриць, та за однымъ разомъ спробуемъ и скрипку.

Якъ потягне смычкомъ, а жидъ якъ скочитъ, якъ по тернѣ. возьме козака выскаковати та съ присюдами: Ай вай, ай вай, уже добра проба, уже лиши, уже ти дамъ, що схочешъ?

— Е, каже Гриць, козака то добре грае, а теперъ еще коломыйки.

Жидъ уже ледви живый, а тернье покалѣчило ноги, пообдирало пейсы, подрапало лице, кровъ тече, та ажъ упрѣвъ такъ танцюе.

Переставъ Гриць грати, жидиско ôтрекся всего, и гроши кинувъ, та лишивши черевики въ терню, драпцѣ летитъ до мѣста. Зъ далека кричитъ до Гриця: Ты псявѣра, ты опрышокъ, почкай, почкай, най но ты прійдешъ до мѣста!

Прійшовши до мѣста, жидокъ иде до суду позывати Гриця, що ôнъ ему зрабовавъ гроши, та показуе свôй жупанъ, и свое покалѣчене тѣло. Якъ то знаете жидъ всюда право найде, а давнѣйшими часами и суды були инакшû; такъ посылаютъ посѣпакôвъ за Грицемъ, имили его, звязали и до арешту.

Якъ взяли жиды ходити до судіивъ, якъ взяли обжаловувати, досыть що выпавъ такій судъ, щобы Гриця повѣсити.

Поставили уже за мѣстомъ шибеницю, ведутъ Гриця вѣшати. Жидова вырушила зъ цѣлого мѣста, а бе, а бе! А Гриць небожище иде пôдъ шибеницю, а не боится ничого, бо знае, що тотъ маленькій чоло-

вѣчокъ ему сказавъ, що ему муситъ кождый то зробити, о що его буде просити.

Уже прійшли пôдъ шибеницю, уже ему катъ береся закладати на шію постостронокъ, а ôнъ повѣдае до судіи:

— Паны судіи, позвольте менѣ еще разъ передъ смертію заграти на моей скрипцѣ.

Судіи не могли ему заперечити, даютъ ему его скрипку, а той жидокъ якъ побачивъ що уже скрипка въ его рукахъ, якъ крикне: ай вай, ай вай, не давайте ему не давайте! А Грицько якъ потягне смычкомъ козачка, а тутъ якъ не тупнутъ всѣ въ одинъ разъ, и судіи, и катъ, и жовнѣры, и паны и панѣ, и жиды и жидôвки, и дѣти, ба и псы и конѣ, якъ не пôйдутъ всѣ въ присюду, такъ выгопкуютъ, ажъ земля трясеся. Но Грицько якъ вамъ не заграе такого дрôбненького, якъ пôйдутъ всѣма, а були тамъ и старî и грубî паны та жиды та жидôвки, такъ уже всѣ стали безъ духа, пôтъ ажь на скрôзь тече, та ажъ судія крикнувъ: Стôй музыка, стôй бôйся Бога: бо уже паду неживый. Уже тобѣ буде житье дароване.

— Нѣ, каже Грицько, не стану, доки жидъ не скаже, якъ було по правдѣ? Ну,

чи я тобѣ жиде, ôтобравъ гроши, чи ты самъ ихъ кинувъ въ лѣсѣ?

— Ай вай, ай вай! каже жидъ, перебираючи дрôбненько, вы менѣ не брали, то я хотѣвъ васъ затуманити и выдурити ôтъ васъ тую скрипку и тую рушницю. То я, то я, провинивъ.

— Ну, каже Грицѣ коли такъ, то идѣтъ всѣ до дому тихонько, а я собѣ пôйду, куда менѣ хочеся.

Пôйшли всѣ до дому, а Грицѣ пôйшовъ собѣ куда хотѣвъ, а тогды взяли жида на судъ и мусѣвъ сидѣти въ арештѣ и всѣмъ заплатити за тую муку, що зъ его причины тôлько гопакôвъ и присюдôвъ натанцювалися та не одинъ той танецъ ôтлежавъ.

То давно дѣялося, а теперѣшными часами уже нема такихъ наймитôвъ, якъ Грицѣ, та нема уже и такихъ дурныхъ жидôвъ, якъ той бувъ, що лѣзъ у тернье. Нынѣ наши мужики по тернинѣ танцюютъ, а жиды имъ граютъ — знаете чимъ? Не скрипками нѣ, но — лихвою и векслями!

Звычайно, якъ той казавъ, свѣтъ перевернувся.

Ой танцюемъ, танцюемъ, панове господарѣ, а жидокъ - арендарь намъ грае. Насъ есть тысячъ чи кôлько тамъ душъ

въ одной громадѣ, а жидокъ одинъ робитъ съ нами що хоче.

Бо и у насъ, у русского народа, була така скрипка въ рукахъ, що жиды булибы танцювали, якъ мы имъ заграемъ, щожь коли мы тую скрипку промѣняли за горѣвку, то теперь жиды граютъ, а мы танцюемъ.

Тая скрипка, люди добрî то розумъ. И кобы мы всѣ були мали розумъ, кобы мы всѣ громады такъ зробили, якъ громада Небылôвъ въ калушскôмъ староствѣ, що за проводомъ свого розумного и честного душпастыря, отця Иполита Малецкого цѣлкомъ скасовали у себе піянство, а взялися до науки и до розумного господарства, жидики не малибы що робити по селахъ нашихъ, танцювалибы по нашому, а ôттакъ поутѣкалибы ôтъ насъ, гдебы собѣ хотѣли.

Отъ бо люди добрî, мы собѣ таке говорили, колисьмо въ селѣ нашôмъ, въ Стрѣльчи, зôйшлися самî честнî газды на раду, щобы заложити въ селѣ читальню. А було насъ богато. Безъ читальнѣ, повѣдаю я, панове газды не може бути у насъ добра, бо не може бути науки. Где чоловѣкъ неписьменный мае чого научитися?

А мы всѣ где маемъ зôйтися, щобы забавитися та побалакати? А чоловѣка кождого тягне до товариства, а где-жь у насъ товариство? Въ корчмѣ, за то нема и диввницѣ, що людей нашихъ тягне до корчмы, а въ корчмѣ жидокъ грае, а мы танцюемъ, и не одинъ перетанцювавъ уже худобу и грунтъ и хату и все. И по правдѣ въ нашомъ селѣ въ Стрѣльчи, одинъ чоловѣкъ перегулявъ и перетанцювавъ 24 моргôвъ поля за два роки, а теперь зачинае приходити до розуму, но уже по невчасѣ.

И всѣ честнû газды въ одинъ голосъ сказали, що безъ читальнѣ намъ не бути. Твеба уложити статуты и треба скинути грошти на газеты и книжочки, и кождои недѣлѣ, кождого свята, або кто мае часъ, и вечерами въ буднû дни, якъ нема пильнои роботы, може собѣ кождый ити до читальнѣ, и якъ знае читати, то читае а не знае, то котрый письменный ему перечитае, а послухае що нового, що розумного.

На першій разъ зôйшлося насъ тôлько, що века и дуже велика наша школа не могла всѣхъ помѣстити. За то въ корчмѣ було пусто. И тогды всѣ урадили одногласно давати по 20 кр. на рôкъ на читальню, и заразъ тіи скинули гроши, котрû при собѣ мали. При тôмъ где-котрû запи-

сали собѣ самй для себе »Науку» и »Русску Раду», а кромѣ того таки дали и на громадску читальню, щобы до громадского добра причинитися.

Перечитавши где-що цѣкавого, взяли мы собѣ таке бесѣдовати.

— Щобы то було, якъ бы въ всѣхъ нашихъ громадахъ люди закладали читальнѣ и мѣсто до корчмы, щобы сходилися послухати щось нового и розумного?

— Поволи ôтвыклибы ôтъ горѣлки, сказали газды.

А треба знати, що у насъ есть уже кôлькадесять такихъ, що горѣлки и жадного трунку не уживаютъ.

— Бѣда булабы нашимъ арендарамъ, сказали другй.

А ну, кажу, панове газды, якъ бы мы такъ зробили, якъ Небылôвска громада и всѣ цѣлкомъ скасували піятику горѣлку щобы то зъ того було? Богато бы мы зыскали!

И одинъ дуже розумный и честный газда оповѣдае:

Та то можь выраховати. Вотъ есть насъ 270 нумерôвъ. Я самъ хоть не пю ничого, ніякого трунку, выдаю на горѣлко що року найменше 60 зл. на робôтника, бо безъ неи не буде робити. Но якъ бы покласти на одинъ нумеръ 25 зр. то уже найменьше.

— Правда, и той що найбѣднѣйшій тôлько пуститъ, бо то свята, храмъ, робота, то оно такъ здаеся, що то не богато, а оно назбиралося. А и той, що що день заробляе то що день за ню платитъ, бо якъ бы не пивъ, то що день 6 кр. бôльше бы заробивъ.

— Ну, то 270 нумерôвъ по 25 злр. то зраховати, буде яка сума!

Взяли мы се на паперъ, и выйшла сума 6.750 злр.!

— То наша громада не велика, ану порахувати, кôлько въ Серафинцяхъ пустятъ, где три разы така громада?

То три разы тôлько, то уже 20.000 злр. Що то за велика сума, що року иде на непотребне. А въ Небыловѣ тотй гроши уже при людяхъ. А рôкъ по року, то зъ того робится маетокъ.

— Коби то всѣ люди и громады хотѣли пораховатися и установити таку тверезôсть, якъ Небылôвска громада, яке бы то добро було межи нами. Люди могли бы куповати паньскй ланы и фольварки.

— А щобы тогды жиды робили?

— Не журитися намъ жидами. Уже они найшлибы собѣ способъ, та може зъ троха розôйшлибыся по инших краяхъ.

— Е, до сего николи не прійде! Хоть где яка громада, а хоть по кôлька на цѣлый край такъ зробили, то весь нарôдъ николи того не зробитъ, бо то уже его натура. И ôнъ самый лѣзе въ свою нужду и губитъ себе, а не знае, що безъ того можна бути.

Ой знаю я ю знаю, каже одинъ честный газда, та теперь я що день Богу святому дякую, що у мене еи уже нема. Та я гей на свѣтъ народився. Та я ажъ тогды ставъ чоловѣкомъ, ôтъ коли-мъ ся еи зарекъ. Менѣ теперь ажь любо на свѣтѣ жити!

Отъ такъ люди добрî, слово по словѣ, а прійшлисьмо до правды и до добра. А якъ бы такъ було, то жиды бы намъ не грали но мы жидамъ. Жидъ нынѣ уже христіянина не мае за чоловѣка, и якъ бы христіянинъ бувъ тверезый, зъ далека уже бы склонився, и якъ бы громада цѣла була твереза, якъ въ Небыловѣ, такъ жиды забралибыся гетъ, а тысячи, що теперь марно пускаютъ, осталибы при насъ, и люди малибы краснî, выгоднî хаты, красну худобу, краснî статки, красну одежу, коралѣ, и грошѣ, такъ, якъ пишутъ газеты, якъ въ селѣ Небыловѣ теперь по правдѣ у людей есть велике добро! И. Н.
